

בפטור כלל. ולרצון להגלגול הוא הגמר והעונה היא בנתינת מים לקמח, לדידהו הפטור דלחם הארץ הוא לגבי הגלגול, אבל הנתינת מים לקמח דהיא עונת המעשרות דחלה גם בחו"ל חייבת, ומכ"ש שאין שום הבדל כלל במקום גידולם של הפירות היכן היו, ונמצא דפירות חו"ל שנכנסו לארץ אחר הגלגול לר"ע אין העונה בפטור כלל דגם בגלגול חו"ל מחייב שפיר בחלה, ורק ע"כ חיצוץ וגם הגמר המחייב לר"ך להיות בארץ, וזה נלמד מ"שמה", ולפי"ז יש הבדל גדול בין חלה לחו"מ, דבחרו"מ הבאת שליט [.....] דהיא ממנוות התלויות בארץ וגם כל הדינים דדגן ומצואת זרען הכל קאי בארץ דווקא, וכשהגידול בחו"ל ליכא כלל שום דברא דחיצוץ, וזוהי ל"מ דהדין דשמה יעשה עונה חדשה, ושפיר כתב הרמב"ם דאין מחייב אלא מדבריהם.

ו) והגר"א דחולק ז"ל דס"ל דגם בחלה העונה דחו"ל היא דפטור והוי ככל הדינים התלוים בארץ, אך הגדר דשמה הוא דמתחדש חיצוץ כאילו הייתה העונה בחיצוץ, וא"כ ה"ה בחרו"מ יחייבו מן התורה בהכניסה.

להחייב עכשיו, א"כ בהכרח יוצא מזה דהעונה חשובה בפטור ובהכרח דהדין דשמה הוא דמתחדש החיצוץ אף דחסרה העונה בחיצוץ, וכן ה"י בכניסתן לארץ דנחייבו בחלה אחרי העונה דחיצוץ חלה, והיינו דמתחדש החיצוץ, ושפיר השיג על הרמב"ם. ובמ"ש אפשר ליישב די"ל דחלה הרי היא אפשר לומר שלא חתיה ממנוות התלויות בארץ דכל דינה הרי חל בחלוש, וכ"כ באמת הגאון המקנה בספ"ק דקידושין, אך החוס' כ' בשם הירושלמי דגם חלה חשובה ממנוות התלויות בארץ, אך פשוט דזהו אחרי הלימוד דלחם הארץ, דכתיב בקרא דבצואתם אל הארץ וכו' אשר אני מביא אתכם שמה, אבל אחרי דמפרש רבי עקיבא דגם פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים, הגדר בזה הוא דמקום החיצוץ הוא בארץ דווקא, אבל לא תלוי כלל בהפירות מהיכן הן, וגם המעשים המחייבים היכן היו, אך ר"ע יליף מלחם הארץ דאם קרמו פניה בחו"ל פטור מחלה, [אף שגדל בארץ] וכן מפורש בירושלמי מה מקיים ר"ע מלחם הארץ ומשני כשקרמו בחו"ל.

והפי"ז י"ל דגם לגבי הפטור דחו"ל הוא רק בהגמר דלר"ך שיעשה לחם בארץ אבל הגלגול נאיתו נחשב

סימן י"ט

בשיטת הרמב"ם בהא דאין עומר בא מחו"ל

ירושלמי ושיטה משמע, וחדש בחו"ל מותר, הרי דמפורש דלג"ז זה דאין חדש נוהג בחו"ל רק מטעם זה אין מביאין העומר מחו"ל. ואם כן קשה על הרמב"ם דמנלן מחלוקת חדש בפירוש הקרא דכי תבואו לפרשה רק על הבאת העומר. הרי מתניתין דאין מביאין עומר מחו"ל ר' ישמעאל היא שלדידה אין חדש נוהג בחו"ל. אבל להלכ' דחדש בחו"ל אסור כולי עלמא מודו דמביאין עומר מחו"ל. וא"כ מנ"ל לרמב"ם לעשות פלוגתא חדשה ושיטה מחודשת דהפירוש דכי תבואו קאי רק על מקום שמביאין ממנו.

ב) ונראה לבאר בזה, דהנה תנן בפ"ק דכלים משנה ו': "ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו' שמביאין ממנו עומר וזיכורים ושתי הלחם", כך היא גירסתנו שהיא גם גירסת הרמב"ם והר"ש. אבל הגר"א ז"ל מחק זיכורים מהמשנה, ולר"ך להצין טעמו של הגר"א, וסברת מחלוקתו עם הר"ש והרמב"ם שגרסו לה. ונקדים דברי הר"ן בנדרים כ"ז ע"א ד"ה ההיא שעתא, שכתב דעבר הירדן לא נתקדש כא"י למקצת דברים דאין מביאין משם עומר ושתי הלחם, ור"ע מינה ליה זה להר"ן.

א) במנחות ריש פ"ט, דף פ"ג ע"ב, תנן כל קרבנות הציבור והיחיד באין מן הארץ ומחו"ל וכו' חוץ מן העומר ושתי הלחם שאין באין אלא וכו' מן הארץ. ובגמ' שם פ"ד ע"א אמרו דמ"ש עומר מארץ אין מחו"ל לא, כמאן דלא כי האי תנא דתניא רבי יוסי ב"ר יהודה אומר עומר בא מחו"ל ומה אני מקיים כי תבואו שלא נתחייבו קודם שנכנסו לארץ, וקסבר חדש בחו"ל דאורייתא היא דכתיב ממושבותיכם כ"מ שאתם יושבים משמע וכי תבואו זמן ביאה היא, וכיון דאורייתא היא אקרוצי נמי מקריבין, ומבואר בסוגיא דלמ"ד חדש בחו"ל דאורייתא גם מביאין עומר מחו"ל.

אב"י הרמב"ם בפ"ו מתמידין ומוספין פסק כסתם מתניתין דאין עומר בא אלא מן הארץ. ואף שאיהו פוסק דחדש בחו"ל דאורייתא, משום דהרמב"ם מפרש דזה נלמד מקרא דכי תבואו דעומר בא מן הארץ דווקא. וכן כתב הלח"מ שם. ועי"ש מה שיישב מסוגיאן. אבל ז"ע דבירושלמי שקלים פרק ד' מפורש דאמרו על מתניתין זו דמנחות "תמן חנין וכו' חוץ מן העומר ושתי הלחם, ר"ח בשם ר' ירמיה, ר' ישמעאל היא דאמר אין העומר בא מקוריא, והיינו דס"ל דחדש בחו"ל מותר, דמפורש בגמ' דידן קידושין ל"ז דקובר ר' ישמעאל דמושז לאחר

כפשוטו דלא קרב אז משום דלא הי' א"י דהא שמי הלחם לדברי הכל אין באין מחו"ל, וקודם כניסתו לארץ הרי לא היה קדושת א"י לפי רבי עקיבא בירושלמי פ"ג דחלה וביארתי זה בחידושי בענין סוריא עיין סימן ז' בענין כיבוש יחיד (ועו"ע סי' י"ח), והרי שם במשנה בן ננס חולק על רבי עקיבא והביא לו ראיה זו ממדבר, ולר"ט לא היה עליה שם א"י. ומה הוצרכו לשאר טעמים. ועיין עוד בחי' דדין חדש בחו"ל בסימן י"ז, ותוס' והרא"ש וגם הגר"א סוברים באמת דלא היתה שום קדושה בא"י קודם שנכנסו לה לגבי מצוות התלויות בארץ. וכך אמר רבי עקיבא בחלה שם רש פ"ג דהוי מה שגדל קודם כניסתו גידולי פטור כמו גידולי חו"ל.

ובב"ז מוכח דדין עומר ושמי הלחם אין תלוי כלל דדין מצוות התלויות בארץ שנוהגות רק בא"י מזה שהיא של ישראל, אלא דוהו דין מקוים בהמקום עצמו שכשר רק בא"י, ולכן אף קודם שנכנסו לארץ שפיר אפשר להביא שמי הלחם משם.

ויש עוד ראיה לזה מהגמ' בר"ה דף י"ג ע"א בעומר שהקריבו כשנכנסו לארץ שהק' בגמ' אילימא שהביאו ממה דעיל שליש ביד עכו"ם הא קצירכם אמר רחמנא ולא קציר עכו"ם, וק' דלמה לי' להגמ' לחדש טעם זה דקצירכם, תיפוק ליה דהא משנה מפורשת היא דאין העומר בא מחו"ל, וא"י קודם כניסתו היה לה דין חו"ל להשיטות הנ"ל, ומוכח ג"כ מזה דלא תלי ענין הבאת עומר בדין הנ"ל רק בהמקום עצמו.

ד) ובפירוש יבואר הטעם דלא הביאה המשנה המצוות התלויות שאין נוהגות אלא בא"י. דההלכה היא דכל מקום שכבש מלך ישראל מדעת ב"ד הגדול, שיש לה דין מלחמת הרשות, נחקדש ומלו עליו כל דיני א"י לענין מצוות התלויות, ובספרי יליף זה מקרא ס"פ עקב דכתיב כל מקום אשר תדרוך. ובסוריא נחלקו אי חייב במצוות התלויות, ופלוגתאן היא בדין כיבוש יחיד אי שמיא כיבוש כמ"ש בגיטין ח' ע"א ומ"ז ע"א ובירמז"ס פ"א מתרומות.

ולפי"ז מובן הטעם דחשיב רק הני במשנה, דהרי כל מצוות התלויות בארץ הרי אפשר שיחולו בכל מקום בעולם שיכבשו ישראל, ול"ש לומר דא"י מקודשת בזה משאר ארצות, אבל זהו רק לגבי מצוות התלויות בארץ דתלוי בא"י רק מזה חזקתן דא"י, אבל בנוגע לדינים התלויים במקום עצמו הרי כיבוש ישראל לא מעלה ולא מוריד כלל דהא אין לומר לחזקתן דא"י, אלא הוא דין מקוים בהמקום עצמו, דהא הוכשר לזה גם קודם דנעשה ארץ דא"י. ולגבי זה לא יועיל כלל הכיבוש בשאר מקומות שיוכשר המקום לזה. וגם דין זה אינו שייך כלל להפסוק דכל מקום אשר תדרוך וכו'. ומהאי טעמא מובן דחשבה המשנה רק הני משום דלזה הוה ארץ ישראל מקום מקודש מכל הארצות, מה שאין כן הדינים התלויים

ורבינו הגר"א כדברים שם צ"ח להמשה דידן כמנחות שאמרו כל הארצות [שצא"רן ישראל], כשירים וכו', ופירש"י כגון יהודה ועבר הירדן והגליל כשרות להבאת עומר ושמי הלחם. הרי דלא כהר"ן. וכמו שצ"ח גם במנחות, וצ"ל דהר"ן מפרש כמו פירוש המשניות להרמז"ס במנחות שם דהקפא דכל הארצות קאי על כל המנחות וכל הארצות היינו אפילו חו"ל, וממילא אין ראיה כלל ממחיתין על דין הבאת עומר מעבר הירדן. אף מ"מ צ"ע מנליה להר"ן זהו החידוש.

ג) ונראה לבאר בס"ד טעם הגר"א שמתק חיצת כיכורים במחיתין. וטעם הרמז"ס ור"ש שחלקו וגרסו לה וכגירסתיו. ונבאר טעם המחלוקת. והנראה בזה דהנה צריך להבין הטעם דחשבה המשנה דכלים רק הני מילי, ומ"ט לא חשבה כלל מצוות התלויות בארץ דאין נוהגות אלא בארץ ישראל. ונראה דהענין הוא דלא חשבה המשנה קדושת א"י לגבי מצוות התלויות בארץ, אלא רק אלו דאין כלל תלויות בארץ אלא דיש דין מיוחד בהכשרן, דכשירים רק במקום זה דא"י. וזהו קדושת המקום. משא"כ לגבי מצוות התלויות בארץ. וההבדל הוא, משום דכל הדינים לגבי מצוות התלויות שנוהג רק בא"י הוא מזה שייכות הארץ לישראל. ונתקדשה או מדין קנין ישראל שזה מדין מוחזקת לאבותינו ומזה דניתנה לישראל. ולגבי כמה דינים בעי דווקא כיבוש וחילוק. וכ"ז במצוות התלויות, אבל הדינים התלויים במקום עצמו אין זה מזה קדושת הארץ לגבי מצוות הנ"ל, אלא דין בהכשר המקום. וזהלן יבואר טעם אחימי בס"ד מ"ט דחושב התנא רק אלו שחלויין במקום. והנה עומר ושמי הלחם אינן מצוות התלויות בארץ, וחיונן הוא כחיון שאר מנחות, אלא דיש בהם דין מיוחד דכשירין להביאם רק במקום זה, ושאר המקומות פסולים. ומלכד שהסביר נטה כך, ישנן גם ראיות מפורשות ליסוד זה. א' דבמנחות ס"ט ע"ב בעי ר' זירא חטים שירדו בעצים מהו לשמי הלחם, ממושבותיהם למעוטי חו"ל וכו' או למעוטי דעצים נמי. ועיין תוס' ד"ה חטים בשם ר"ת שפירש דמיירי שירדו בדרך נס וממילא אינן לא מא"י וגם לא מחו"ל. ומוכח מזה כנ"ל, דאם נאמר דתלי זה בדין מצוות התלויות בארץ, א"כ צוודאי שבעצים לא שייך כלל דין תלויות בארץ, כמוכן. וגם הרי חזין דלא בעי ר' זירא לענין תרו"מ ושאר מצוות התלויות, אלא רק לענין שמי הלחם. ומפורש מזה דזהו רק דין מקוים במקום, ונסתפק ר"ז אי קאי המיעוט רק על חו"ל אבל כל שאינו חו"ל כשר, אפי"ד למעוטי בעצים נמי דבעינן דווקא מקום זה.

עוד ראיה לזה מרש"י ותוס' מנחות מ"ה ע"ב, דבמשנה שם הוכיח בן ננס דלחם אין מעכב את הכבשים מהא דבמדבר מצינו דקרבנו כבשים בלא לחם. וחתרו רש"י ותוס' למנוח הכרח דלא קרב לחם במדבר. וקשה דנימא

והנה העטם לאינה זנת חלב ודבש שלכן עכ"פ לריה"ג משום זה אין מביאין ביכורים מעבה"י, נראה דאין הפירוש שמביאין ביכורים רק ממקום כזה שהוא זנת חלב ודבש, דהא מפורש בסוף פ"ג דכתובות לדידי חזי לי זנת חלב ודבש דכל א"י והוי כ"צ פרסה אורכא ושש פרסה רחב. ובירושלמי אמרו דרק ט"ז מיל הוה זנת חו"ד. וא"כ כיון דמכל א"י ודאי מביאין, מפורש דא"צ שביא דווקא ממקום שהוא זנת חו"ד, אלא הכוונה היא דקאי על הארץ שיש בה זנת חו"ד, והיינו דלחיי ללמד שביא דווקא מארץ ו' עממין שהנטיחן הקב"ה לאבותינו ואמר עליה זנת חלב ודבש.

וה"פ נמצא דביכורים ישנם שני דינים, אחד, דהוי ככל מנאות התלויות בארץ, ומה"ט אי יש קנין לעכו"ם מיפטר, אבל מלבד זה דינם תלוי בהמקום עלמנו גם כן, ונפק"מ דמלך הדין מה דהיא תלויה בארץ יהא נהוג בעבה"י דהרי נהוג בעבה"י כל מנאות הארץ. אך יש דין נוסף מיוחד בביכורים דווקא בארץ ו' עממים שהנטיחו להאבות נהוג דין ביכורים, וזהו אין מועיל מה דנעשה עבה"י ארץ של ישראל, דעבר הירדן אינה מארץ ו' עממים והרי חזין דאילו לא עכבו סיוחן ועוג את ישראל מלעבור לא היו ישראל נוטלין עבה"י, ונמצא דעבה"י זהו ככל כיבוש, דנעשה א"י מצד הילפותא מקרא דכ"מ אשר תדרוך, וזה לא מהני בנוגע לדין מקום דביכורים, והוא הדין כל מקום בעולם שיכבשו ישראל כדן, מ"מ לא יחייב בביכורים דלא עדיף מעבה"י, וולפי הנ"ל הגם דרמז"ס פוסק כח"ק מ"מ גם לדידהו עבה"י פטור מה"ט, ולפ"ז מחזור מאוד גירסת הרמז"ס במשנה דכלים עומר וביכורים ושתי הלחם, דלהנ"ל גם בביכורים דווקא מקום ו' עממין נחייבו, ולא שאר ארלות שע"י כיבוש, דהוא דין מסוים דווקא במקום ו' עממין שנאמר עליו זנת חלב ודבש.

ז) ובאמת נראה עוד דהרמז"ס באמת פוסק כריה"ג דעבה"י פטור מביכורים, ודלא כרדב"ז וכס"מ, דהנה צפיה"מ במשנה דביכורים הנ"ל מוכח להדיא דחכמים דריה"ג מחייבים עבה"י בביכורים מה"ט ע"ש, ובאמת לא ראיתי לאף אחד מהמפרשים הקדמונים שיפרש דח"ק מחייב ביכורים בעבה"י רק מדרבנן. וגם מפשטות המשנה משמע כן דהא אמרו דריה"ג פטור משום שאינה ארץ זנת חלב ודבש, והרי דבכמים לא הוזכר לימוד זה וצפשיטות משמע דפליגי על הלימוד ומחייבי בעבה"י מה"ט. ורק הרדב"ז והכס"מ חידשו זה דח"ק מחייב מדרבנן כדי לבאר דעת הרמז"ס שפסק שחייב מדרבנן והוקשה להם עוד דהרי צפיה"מ כתב דהלכה כח"ק. ולכן פירשו כנ"ל. אבל לפי המבואר אדרבה הרמז"ס פוסק כריה"ג, משום דהרמז"ס בהלכותיו מפרש במתני' כח"ק צפיה"מ דח"ק מחייב מן החורה, אך פוסק בהלכותיו כריה"ג משום דהוכיח כן

בארץ אפשר שיחולו בכל העולם. וזה ברור בטעם המשנה לאמיחה של חורה בלי ספק כלל. ומה"ט מחק הגר"א חיצת ביכורים, משום דהם הוו ככל המנאות התלויות בארץ, והרי חזין דלא משנה המשנה חרו"מ ויתר הדינים, וממילא יש למחוק גם ביכורים.

ה) ובגירסתינו שהיא גירסת רמז"ס ור"ש דגרסי ביכורים, היה נראה לכאורה לבאר דהוא משום דכ"צ דף פ"א ע"א מבואר דילפינן ביכורים שא"נ בחו"ל מקרא דאשר תביא מארץ למעוטי חו"ל, והקשו בחוס' שם דמיפול דהא כל מנאות התלויות בארץ נוהגות רק בא"י, ואם כן למה לן מיעוט מיוחד. ומיראו חוס' בשם רש"א דביכורים הוי חובת גברא ולא טבלי את הפירות ע"ש בחוס' באריכות. ולפ"ז לכאורה נמצא דגם ביכורים הוא דין מיוחד במקום, ובאמת לא יחייב בביכורים אם יכבשו מקומות אחרים.

אך באמת זה ליחא, דסברת רש"א שבתוס' היא רק דה"א אפשר לומר כן אילו לא הקרא. אבל אחרי הלימוד שנלמד שמחייב ביכורים רק בא"י שזו הוה ככל חובת קרקע דחייב הביכורים חל רק בפירות א"י. וראה ברורה לזה מגיעין דף מ"ז ע"א לגבי המחלוקת אי יש קנין לעכו"ם או אין קנין, דהקשו בגמ' שם למ"ד אין קנין ממחיתין דהמוכר שדה לעכו"ם הלוקח מביא ביכורים מפני חיקון העולם, ומשמע דמדאורייתא לא מוכח דיש קנין. הרי דביכורים הוה ממנאות התלויות בארץ, דכזה תליא בפלוגתא הנ"ל אי יש קנין, דאילו דדינים התלוים במקום אין הבדל כלל במה דשייך לעכו"ם. והוכשרו להביא אף אם שייך המקום לעכו"ם, כנ"ל בשתי הלחם דמוכח במתניתין וברש"י ופוס' מנחות מ"ה דהוי כשירים להביא מא"י אף קודם שנכנסו לה, ואף למאן דאיתו סובר להדין דא"י מוחזקת מאבותינו, ובכלל דין התלוי במקום לא שייך כלל להדין דיש קנין. ומפורש בזה דביכורים הוי ככל מנאות התלויות בארץ, ומהאי טעמא אי יש קנין פטור מביכורים, ונע"ן להלן בדברינו עוד ראה מפורשת כן. ושזו ז"ע מ"ט חגי ביכורים במתניתין לגירסתינו.

ו) ונראה לומר בזה, דהנה בפ"א דביכורים מ"י נחלקו ח"ק ור' יוסי הגלילי אם עבר הירדן מחייב בביכורים, דלח"ק מביאין ביכורים מעבה"י ולר' יוסי הגלילי ס"ל דאין מביאין משום דעבה"י אינה ארץ זנת חלב ודבש.

והנה הרמז"ס פוסק בפ"צ דביכורים דעבר הירדן מחייב בביכורים מדצריהם ומדרבנן. ופירשו הרדב"ז והכס"מ דאמנם פסק הרמז"ס הוא כח"ק, אלא דסובר דמן החורה גם ח"ק מודה דאין מביאין משום זנת חלב ודבש, אלא דח"ק ס"ל דחכמים חייבוהו מדרבנן, ופוסק הרמז"ס כח"ק לשיטתם.

הרי ס"ל דחדש בחו"ל מותר ומטעם זה אין עומר בא מחו"ל. דאין הפירוש כן, אלא הפירוש צירושלמי הוא ר' ישמעאל היא דאמר אין עומר בא מקוריא, דאין הטעם משום דס"ל כיבוש יחיד ל"ש כיבוש, אלא הפירוש צהיפך דר' ישמעאל סובר כיבוש יחיד שמה כיבוש, ונמצא דלדידיה סוריא הוי כא"י לכל מצוות התלויות, וממילא חדש אסור בסוריא מן התורה לכו"ע, ומ"מ אין מציאין עומר מקוריא משום דיש דין מיוחד בהמקום להבאח העומר, דעומר בא דווקא מארץ שבעה עממין, וממילא ה"ה למתניתין דמנחות אף דסברי כהלכתא דחדש אסור בחו"ל, מ"מ אין מציאין עומר אלא מן הארץ משום דאיכא דין מיוחד דווקא מארץ ו' עממין אפשר להביא. וכן מוכח גם מהמשנה דכלים דקאמר מה היא קדושה שמציאין ממנה העומר, ומוכח מזה ג"כ דהוא דין מיוחד בהמקום וכמש"נ, ושם צוודאי א"א לומר דכל הנהו סתמי דמנחות וכלים הן ללא כהלכתא דק"ל חדש בחו"ל אסור, ועוד דא"כ היה צריך לפסוק בן דחדש בחו"ל מותר, וע"כ דלאו הא בזה חליא, אלא דאף דחדש בחו"ל אסור מ"מ אין מציאין עומר מחו"ל.

ובדויק לפי"ז מאוד מה דמבואר שם צירושלמי שקלים, חמן חנין א"י מקודשת מכל הארצות שמציאין ממנה עומר וכו' והיינו מחני' דכלים, מאן חנא ר' ישמעאל היא דסובר אין עומר בא מקוריא, ואי טעמו של רי"ש בזה דאין חדש נוהג בסוריא הוא מטעם דכ"י לאו שמה כיבוש, א"כ הרי זה ככל מצוות התלויות בארץ ללא חשבה זה מתניתין דכלים, אלא ע"כ מוכח דסובר כ"י שמה כיבוש וחדש אסור בסוריא, אך איכא דין מסוים בהמקום להבאח העומר, וזה נלמד מכי מבואר דמפרשין דקאי על המקום שמציאין ממנו, ומהאי טעמא אין מציאין עומר מקוריא אף דחשיבא א"י מן התורה. נוכח מבואר בזה עוד הא דאמרו שם עוד צירושלמי, חמן חנין שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שבתן וכו' מאן חנא ר' ישמעאל היא וכו', דהפירוש הוא דהא קי"ל דחדש נוהג בחו"ל מן התורה, ואם כן הרי אפשר דיציאו עומר משם בשביעית וכו' יוסי צר' יהודה דס"ל עומר בא מחו"ל, ולזה אמר הירושלמי דר' ישמעאל היא דאמר דאינו בא מקוריא אף דשמה כיבוש והוא כא"י דחדש אסור שם, והיינו משום דס"ל דאיכא דין מיוחד בהמקום להבאח העומר הנלמד מכי מבואר, וממילא אי אפשר להביא גם בשביעית רק מארץ ישראל, ודו"ק.

(י) ובזה ניחא מש"כ הר"ן בנדרים כ"ב (שהובא באות ב') דאין עומר בא מעבר הירדן, דטעמו משום דמפורש במתניתין דכלים דחשיב שם עומר, ונחבאר לעיל דכל דיני א"י דאפשר שינהגו גם בשאר ארצות שנתקדשו ע"י כיבוש לא קחשיב במתניתין, וכיון דחשיב עומר מוכח דעומר בא רק מא"י דו' עממין, וממילא צוודאי דאינו בא מעבר הירדן דהוא ארץ ישראל רק ע"י כיבוש מדין כל

מסתם משנה הג"ל פ"ק דכלים דחשבה ציכורים ציחד עם עומר ושתי הלחם ולא חשיב כל המצוות התלויות בארץ, וזהו כריה"ג דתלוי בהמקום וכנ"ל.

ואף דצפירוש פוסק כת"ק, מזה חזר בספרו משנה תורה ויש כאלו פעמים אין מספר. אבל מ"מ לא חזר הרמב"ם מפירושו במחני' דת"ק מחייב מה"ת, דהא בלא"ה גם להרדב"ז וכס"מ הרי איכא כאן חזרה דלפי פיהמ"ש דק"ל כת"ק ות"ק מחייב מה"ת, א"כ חייב ציכורים בעצה"י מן התורה, ואילו בהלכותיו פסק דרק מדרבנן חייב, וכיון שכן יותר מסתבר דפוסק הרמב"ם כריה"ג וס"ל דגם לריה"ג חייב מדרבנן.

ומצינו דכוותה בכמה מקומות, ואחד מהם [הקרוז לענינו] בדין חדש בחו"ל דנחלקו ח"ק ורבי אליעזר צפ"ק דקידושין דף ל"ז ע"א בזה, וכחז שם הרמב"ם צפיה"מ וכו"ה בהלכותיו ד"הלכה כרבי אליעזר שאומר החדש אסור מן התורה בכל מקום, ואע"פ שהוא תלוי בארץ, כמו שנבאר בסוף מסכת ערלה", והיינו שפוסק כר' אליעזר נגד ת"ק משום דסתם מתניתין דערלה פ"ג מ"ט כוותיה, דאמרו שם החדש אסור מה"ת בכל מקום, הרי שמכאן סתם מתניתין דערלה פסק כר"א, והכי נמי פוסק כריה"ג נגד ת"ק משום סתם מחני' דכלים, ואין לומר דטעמו של רמב"ם שם דהוא משום דבגמ' קידושין אוקמוה לת"ק דס"ל כר' ישמעאל, דכבר ביארתי בחידושי לסוגיא דחדש לעיל סימן י"ז דגם ר' עקיבא יוכל לסבור חדש בחו"ל לאו דאורייתא כת"ק, וכן מפורש להדיא צפ"ק דמנחות דף ה' ע"ב דאמרו שם מה למנחת העומר שכן מתרת חדש אף בשביעית בספיחין, ואמרו שם דר' עקיבא ל"מ לה דס"ל ספיחין אסורין, וא"ל וכו' לרב אשי לרבי עקיבא נמי לפרוך שכן מתרת חדש בחו"ל, ואף למ"ד חדש בחו"ל לאו דאורייתא, שכן בזה להחיר לאו וכו' הרי מפורש דגם ר"ע מצי סבר חדש בחו"ל לאו דאורייתא.

(ח) ודפי"ז מבואר היטב טעמו דרבינו הגר"א דמוחק ציכורים ממשנה דכלים, דהוא משום דאיהו ג"כ מפרש כת"ק דציכורים, דמחייב ציכורים בעצה"י מן התורה וכמ"ש הרמב"ם צפיה"מ, וסובר הגר"א דהלכה כת"ק, וממילא נמצא דציכורים הוא ככל מצוות התלויות ללא חני לה שם, וכל יסודו דהרמב"ם בהלכותיו לפסוק כר"י הגלילי הוא כמ"ש מכאן סתם משנה דכלים, אבל הגר"א לטעמו דהלכה כת"ק ובאמת הגיה ומחק ציכורים דס"ל דל"ג ליה, וצדקו יחדיו דברי איחני עולם הרמב"ם והגר"א, דכל חד כשיטתו אזיל.

(ט) ומעתה לפי"ז ניחא משה"ק על הרמב"ם באות א', דשפיר פסק הרמב"ם דעומר אינו בא אלא מן הארץ, דכתיב כי תבואו. ול"ק עליו מהא דאמרו צירושלמי פ"ד דשקלים, דמתניתין ר' ישמעאל היא, ואיהו

מקום אשר תדרוך וכו' וכמ"ס צלות ו', וגם מוכח כן מהירושלמי דשקלים הנ"ל צלות ט' דאין מציאין עומר מקוריא אף למ"ד דשמייה כינוש, וממילא ה"ה מעבר הירדן, דשמייה קדושתם ושם א"י שלהם הוא רק ע"י כינוש וכנ"ל.

(יא) ובבב"ד הדברים המצואים כאן מפורש להדיא בתו"כ פ' אמור בפסוק כי תבואו אל הארץ וכו' וקצתם את קצירה וכו', כי תבואו, יכול משבאו לעבר הירדן ת"ל אל הארץ, הארץ המיוחדת, — והיינו זו שהוצתה להאבות — ואין צורך באלו מה הפירוש, אי הכוונה על זמן צאתן לא"י דלא יצאו מקודם, וכמ"ס ומפרש הקרא דכי תבואו ר' יוסי בר"י ברפ"ט דמנחות, או שהמכוון בלימוד התו"כ הוא על המקום, דלמד לדווקא ממקום זה הארץ המיוחדת, תבואו את העומר. והנה הדבר מבואר מעצמו דהפירוש הוא על המקום דדווקא ממקום הארץ המיוחדת תבואו ולא מעבר הירדן, כי אין לפרש על הזמן שלא יצאו עומר כשיגיעו לעצה"י קודם

שיכנסו לארץ, שהרי לעבר הירדן דהיינו ארץ סיחון ועוג נכנסו בשנת הארבעים מי"מ אחרי תשעה באב של השנה האחרונה ומאחר כמה ימים מזה, נוכח"ס בקרא דברים ג, טז ויהי כאשר תמו כל אנשי מלחמה למות וגו', וידבר ה' אלי אחת עובר את גבול מואב, ומרגלים תמו בטר' באב עד ט"ו זו כמ"ס תענית ל' וצ"כ קכ"א, ואת הירדן עברו באותה שנה בעשירי לניסן בשנת הארבעים, כמבואר בסוף דברים ותחילת ספר יהושע, ואילו את העומר הרי מציאין רק בטר"ו בניסן, נמצא שלא היה זמן הצאה לעומר בין זמן כניסתן לעבר הירדן עד הכניסה לארץ ישראל, וא"כ למה הוצרך למעט, וע"כ מפורש דהכוונה דקאי על המקום דהיינו יכול שמשכנסו לעצה"י אפשר להביא מקציר עצה"י, ת"ל אל הארץ, הארץ המיוחדת, שרק ממקום זה תבואו, וזהו טעם המשנה דכלים ומתניתין דמנחות דס"ל דילפי" מצי תבואו על מקום שממנו מציאין העומר, וגם מפורש בכאן מש"כ הר"ן בנדרים דאין מציאין עומר מעבר הירדן, וה"ה שם"ל, וכן ציורים לפי הגורסים ציורים במשנה דכלים, והכל נכון מאוד בס"ד.

סימן כ'

בענין היתר חדש במקדש ובמדינה

(א) גרסינן במנחות דף ה' ע"ב, ורנא אמר מנחה העומר שקמנה שלא לשמה כשירה ושיירה נאכלין וכו' שאין מחשבה מועלת אלא וכו' ונדבר הראוי לעבודה, וכו' ונדבר הראוי לעבודה לאפוקי מנחת העומר דלא חזיא דחידוש הוא. ופירש"י דהיינו דרק מנחת חטים חשיב ראוי לעבודה, אבל מנחת העומר של שעורים אינה ראויה אלא לעבודה זו בלבד להחיר ולא משום קרבן אחיה. ואי משום מנחת סוטה לאו ראוי היא דמנחת סוטה קמח היא וכו' ועוד דלא עבודה היא דלכר עוון קאחיה ע"כ. ועו"ס בחוד"ה ונדבר, שנתקשו ממנחת קנאות בסוטה, ולכן כ' דנראה לפרש דחשיב מנחת העומר דבר שא"ר לעבודה משום דאפילו לגבוה אסור להקריב חדש קודם העומר.

דרי דיש לנו ב' פירושים מ"ט מנחת עומר חשיבא דבר שא"ר לעבודה, לרש"י לפי שהיא לצדה צאה מן השעורים, וראוי רק לעבודה זו להחיר. ותוס' פירשו משום דאין מציאין מנחות קודם העומר. והנה ברמב"ם פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הל"ג פ"י בעין ד' רש"י וז"ל בדרב הראוי לעבודה כלא מנחת העומר וכו' מפני שהיא מן השעורים ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות.

אבל הראב"ד שם השיגו, והקשה ממנחת קנאות,

ולכן פירש ראב"ד כעין פירושם של התוספות וגירסתו בגמרא היא משום ד"חדש" הוא, (במקום דחידוש). ופירש ראב"ד דהכוונה משום דאין מציאין מנחות וציבורים קודם לשחי הלחם ואע"פ שקרב העומר והותר לאכלה. ואין עיון על הראב"ד דמאי טעמא לא כתב בפשיטות דחשיב א"ר לעבודה משום חדש הוא דכשמקריבין העומר עדיין לא היו ממשיקה ישראל דקודם העומר אסור גם להדיוט משום חדש, (וכמו שבאמת פירשו תוס' הנ"ל). ולמה הוצרך ראב"ד לטעם משום דהו קודם לשחי הלחם, (ועי' כס"מ מה שפי' בכוונת ראב"ד דאירי במנחה שהוקרבה אחר שהביאו העומר קודם שהביאו שחי הלחם, ולפי"ו לק"מ וכמובן, אף פירושם של הכס"מ צראב"ד קשה וכמס"כ המל"מ בשם הקרבן אהרן דפירושו תמוה, דאינו מתאים כלל עם לשון הגמ' ולשונו של הראב"ד, ולכן פשוט בכוונת ראב"ד כנ"ל דקאי על מנחת העומר עצמה, וא"כ קשה כנ"ל דחידוש"ל דעדיין לא הותר איסור חדש). ואין לומר דס"ל להראב"ד דכיון שהעומר עצמו מחיר את איסור חדש לכן לא שייך בזה החסרון דחדש, שהרי בסוגיין דמנחות דף ה' ע"ב מבואר שטעם מה שהוא עצמו מחיר חדש לא מפיקע מיני' שם חדש, דהא בסוגיין שם דנו מנלן פסול טריפה ואמרו דמלך מה שאסורה להדיוט לא מוכח דפסול, דמנחת העומר מוכח